

Gevoelscadeautjes

Motivatie bij

Als antropoloog kiest Afke Tangenbergh graag de invalshoek van de beleving. Daarom liep ze voor haar afstudeerscriptie voor de master Culturele Antropologie (UvA, 2013) drie maanden mee met hospicevrijwilligers in hospice Cadenza en zocht ze antwoorden op vragen als: wat biedt het werk de vrijwilligers, wat trekt hen aan om zich in te zetten voor terminaal zieken en wat ontvangen ze daarvoor terug?

Door Afke Tangenbergh

Volgens de antropoloog Marcel Mauss¹ is het geven en ontvangen (*gift giving*) een 'sociaal fenomeen' dat door religie, moraal, economie en wetgeving van een samenleving tot uiting komt. Volgens Mauss hoort bij uitwisseling altijd wederkerigheid, omdat na het ontvangen de verplichting ontstaat iets terug te geven, zodat het evenwicht blijft bestaan. Geldt dat ook voor hospicevrijwilligers? Aan de hand van het uitgangspunt van Mauss werden zij geïnterviewd over hun motivatie.

Vaatwassers

"Vrijwilligers, wie is er niet gek op vrijwilligers? De halve wereld bestaat uit vrijwilligers, veel voor weinig, we maken er wel grapjes over als je weer zes keer die vaatwasser vult", zegt Rita, een 66-jarige vrouw die een carrière in de GGZ achter de rug heeft.

Meer vrijwilligers noemen in eerste instantie het opruimen van de keukens en het serveren van koffie, thee en lunch als belangrijkste werkzaamheden, maar deze rondes langs de gastenkamers blijken een aanknopingspunt te zijn om met de gasten* in contact te komen.

Enkele vrijwilligers hadden van tevoren de indruk dat praten met de gasten hun belangrijkste taak was. Simone, 61 jaar met een achtergrond in de zorg, zegt hierover: "De eerste ochtend kwam er zoveel op me af, het was zo heftig. Ik had in het begin het gevoel dat ik dingen móest doen. Dat is niet zo, je mag er zijn." In de cursus voor nieuwe vrijwilligers leren zij dat hun voornaamste taak 'er zijn' is. Vrijwilligers geven ook zelf aan dat 'er zijn' of 'iets doen'

hun belangrijkste bezigheid is. Omdat dit weinig concreet is, heeft de vrijwilliger de ruimte binnen de kaders en de regels van het hospice te zoeken naar een invulling die bij hem of haar past.

Motieven

Er zijn verschillende motieven voor vrijwilligerswerk. Het gegeven dat iemand zich inzet voor terminaal zieken, betekent nog niet dat hij of zij uitsluitend uit onbaatzuchtigheid handelt.

Vanuit onderzoek is bekend dat vrijwilligerswerk meerdere functies heeft, die in categorieën ingedeeld kunnen worden. De functies die het vrijwilligerswerk heeft voor de vrijwilliger, zijn bepalend voor zijn of haar motivatie, volgens Clary et al.²

Om een indeling in categorieën voor motivatie te kunnen maken, gebruik ik het multifactorial model van Clary et al. Dit model is specifiek ontworpen om motieven van vrijwilligers te kunnen meten en indelen. Het model is eerder gebruikt om motieven van vrijwilligers te onderzoeken en is gebaseerd op het idee dat gedrag een functie heeft en daarmee bijdraagt aan een doel. Er zijn meerdere factoren, zoals de aansluiting bij eigen interesses en vaardigheden, leermogelijkheden, versterking van de carrière(kansen) en structuur in de week.

In het onderzoek kwam sterk naar voren dat het belangrijk is dat het vrijwilligerswerk aansluit bij de eigen interesses en vaardigheden van de zorgvrijwilligers. Autonomie bij wat en hoe men iets doet en de hoeveelheid tijd die men besteedt aan gasten zijn ook van groot belang. Voor de oud-verpleegkundigen is het motiverend geen eindverantwoordelijkheid te hoeven dragen, en toch in een zorgomgeving te kunnen werken. Daarnaast werd genoemd dat men vanuit de eigen denkwijze anderen wil ondersteunen in moeilijke tijden. Zo is er een vrijwilliger die gasten ondersteunt door hun ontspannende massages te geven, terwijl anderen liever een praatje aanknopen of ervoor zorgen dat de keukens op de afdelingen schoon en opgeruimd zijn.

Nieuwe inzichten

Enkele vrijwilligers vonden het motiverend nieuwe inzichten over het levenseinde en de mogelijkheden om 'rustig te sterven' te verkrijgen. Ook vond men het prettig samen te werken met een vast iemand, maar deze contacten blijven over het algemeen

* In het hospice Cadenza wordt het woord 'gasten' gebruikt in plaats van 'patiënten', 'cliënten' of 'bewoners'.

krijgen

hospicevrijwilligers

Wilt u reageren op dit artikel?
Stuur uw reactie naar
mieke.vandalen@bsl.nl.

binnen Cadenza of tot net daarbuiten, bijvoorbeeld door samen naar huis te reizen. Bewust op zoek zijn naar nieuwe contacten werd door niemand genoemd. Gezien en gehoord worden door collega-vrijwilligers en de verpleegkundigen vindt men wel relevant. Verder bleek carrière maken nauwelijks van betekenis. De meeste vrijwilligers hebben kort geleden een professionele loopbaan afgerond, en gaven aan geen belang te hebben bij de ontwikkeling van beroepsmatige competenties. Slechts één (jongere) vrijwilligster hoopte dat haar vrijwilligerswerk zou bijdragen aan het vinden van betaald werk in haar vakgebied.

Meerdere malen werd als motivatie voor vrijwilligerswerk een dag- of weekstructuur en ordening in tijd genoemd. Kitty: "Ik heb structuur in de week, ik zorg dat ik elke dag wat heb en dat bevalt me uitstekend. Ik heb besloten dat ik een gelukkig, vol leven wil hebben, en dus moet ik zorgen dat die kanten van mijn persoonlijkheid aan bod komen."

Tot slot willen vrijwilligers graag aardig gevonden worden door anderen. Het wordt eervol genoemd dat gasten en familie hen dichtbij toelaten in een moeilijke en emotionele situatie, zoals Simone zei: "Het vertrouwen dat mensen met je willen delen is een heel groot goed."

De factoren voor motivatie die de vrijwilligers hier noemen, blijken niet alleen altruïstisch te zijn. Vrijwilligers krijgen iets terug voor hun inspanningen, en dat motiveert. "Ik vind het ontzettend heldhaftig dat mevrouw Van den Akker straks, als ze helemaal niet meer kan praten, toch stralend achter de rolator loopt, en altijd voor iedereen aandacht heeft. Dat is zeer genezend voor mijzelf, dat is prachtig", vertelde Kitty.

Conclusies

De vrijwilligers vertelden mij dat ze geven, maar ook veel terugkrijgen. Vaak noemen ze precies de dingen die hen uiteindelijk ook motiveren. Het gaat hierbij uitsluitend om immateriële zaken en niet om uitwisseling van materie. Marianne: "Het klinkt heel zweverig hoor, maar ik voel het als een soort massage van mijn hart, te merken dat wat ik geef ook aankomt; het is een soort liefde. Het is geen vriendschap, wel contact tot het afscheid. Ik oefen hier in het me niet verschuilen achter een rol, maar authentiek mijzelf kunnen zijn."

Hospice Cadenza

De beloning die de vrijwilligers ontvangen, past bij hun motivatie om het werk te doen, waarbij het lijkt of de vrijwilligers hun eigen beloning produceren; het is de beloning die hen persoonlijk motiveert om het werk te blijven doen, maar zij zoeken niet doelgericht naar deze vergoeding voor hun inspanningen. Zoals Trudy het omschrijft: "Ik krijg er veel voor terug: gevoelscadeautjes noem ik het." •

Literatuur

- 1 Mauss M. 1924. Essai sur le don. Forme et raison de l'échange dans les sociétés archaïques 1990 [1954] The Gift: The Form and Reason for Exchange in Archaic Societies. London: Routledge.
- 2 Clary E, Ridge R, Stukas A, Snyder M, Copeland J et al 1998. Understanding and Assessing the Motivations of Volunteers: A Functional Approach. Journal of Personality and Social Psychology vol. 74:1516-1530.

Afke Tangenbergh is docent Verpleegkunde aan de Hogeschool Rotterdam. Zij is verpleegkundige en cultureel antropoloog. E-mail: afke.tangenbergh@xs4all.nl.